

امکان سنجی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل

محمد رضا پورعلی^۱

سعیده کاکوان^۲

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۰/۱۰

چکیده

با توجه به ناکارایی بودجه‌ریزی برنامه‌ای در سطح کشور و به تبع آن در گستره دانشگاه‌های علوم پزشکی، ضرورت تغییر به روش بودجه‌بندی عملیاتی و به کارگیری بودجه‌ریزی بر مبنای فعالیت (سیستم‌های بهایابی بر مبنای فعالیت) و حسابداری تعهدی مورد توجه دولتمردان قرار گرفته و در این خصوص اقداماتی صورت پذیرفته، ولی متأسفانه نتایج دلخواه حاصل نگردیده است. شاید یکی از دلایل موفق نبودن این روند، توجه نکردن به الزامات و به تبع آن موانعی است که بدون آماده سازی زیرساخت‌ها، فی البداهه به سراغ اجرای آن رفته و سرعت در کار را، اولویت اول قرار داده‌اند، این تحقیق در صدد شناسایی امکان اجرای نظام بودجه‌ریزی عملیاتی بر اساس «مدل شه» (۲۰۰۴) در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل می‌باشد. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نوع تحقیق‌های تحلیلی است که در آن برای جمع‌آوری اطلاعات از هر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. جامعه آماری تحقیق، شامل ۳۰ نفر رئیس و کلیه معاونین، مدیران مالی، مدیران برنامه و بودجه، کارشناسان بودجه دانشگاه، رؤسا و معاونین مالی دانشکده‌ها و بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل می‌باشند که با استفاده از سرشماری نظرات آنها با نرم افزار SPSS ۲۰ مورد تحلیل قرار گرفت.

بر اساس یافته‌های تحقیق حاضر، توانایی (ارزیابی عملکرد، نیروی انسانی، فنی)، اختیار (قانونی، رویه‌ای، سازمانی) و پذیرش (سیاسی، مدیریتی، انگیزشی) به عنوان موانع استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی بر اساس مدل شه تشخیص داده نشدند. یافته‌های این تحقیق نشان دهنده این واقعیت است که در حال حاضر دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل توانایی، اختیار و پذیرش لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد.

واژه‌های کلیدی: بودجه‌ریزی عملیاتی، توانایی، اختیار، پذیرش، دانشگاه علوم پزشکی بابل.

Pourali@iauc.Ac.Ir
Kakvan.s@gmail.com

۱- استادیار حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس (مسئول مکاتبات)
۲- کارشناس ارشد مدیریت دولتی - مالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس

۱- مقدمه

بودجه‌ریزی عملیاتی نوعی سیستم برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و ارزیابی است که بر رابطه بودجه هزینه شده و نتایج مورد انتظار تأکید می‌ورزد. در چارچوب بودجه‌ریزی عملیاتی، بخش‌های مختلف اداری بر اساس استانداردهای مشخصی تحت عنوان شاخص‌های عملکرد پاسخگو هستند و مدیران در تعیین بهترین شیوه نیل به نتایج، از اختیار عمل بیشتری برخوردارند. از طرف دیگر در چارچوب چنین شیوه‌ای مشارکت سیاستگذاران، مدیران و حتی شهروندان در قالب برنامه‌های راهبردی، اولویت‌های هزینه‌ای و ارزیابی عملکرد، صورت می‌گیرد. شناسایی ارتباط میان برنامه‌ریزی راهبردی و تخصیص منابع، با توجه به افاق‌های بلندمدت، از اهداف دیگر بودجه‌ریزی عملیاتی تلقی می‌شود.

اندیشه‌ای که در ورای بودجه‌ریزی عملیاتی قرار دارد این است که اگر سیاست‌گذاران، تصمیمات مالی را به گونه‌ای عینی و بر مبنای کارایی و اثربخشی استوار سازند، آنگاه هم آنها و هم مردم می‌توانند درباره عملکرد دولت قضاوت روشن‌تری داشته باشند. در واقع بودجه‌ریزی عملیاتی، با مرتبط ساختن تصمیمات بودجه‌ای و عملکرد دولت، پاسخگویی دولت در مقابل قانون‌گذاران و مردم را تقویت می‌کند. با مرتبط ساختن برنامه‌های بودجه‌بندی شده، عملکرد پاسخگویی دولت در برابر مردم و قانون‌گذار افزایش می‌یابد. به طور کلی فرایند بودجه‌ریزی عملیاتی قبل از تخصیص منابع از مدیران می‌خواهد به سؤالات زیر پاسخ دهند: جایگاه کنونی ما کجاست؟ می‌خواهیم کجا باشیم؟ چگونه باید به این اهداف برسیم؟ چگونه باید پیشرفت خود را بسنجیم؟ پس از تخصیص منابع باید به این سؤالات پاسخ داد که تا چه حدی از منابع و امکانات تخصیصی استفاده مفید به عمل آمده است؟ تا چه حدی به اهداف مورد نظر

رسیده‌ایم؟ یعنی نتایج حاصله تا چه حدی با نتایج مورد انتظار مطابقت دارد. این نتایج تا چه حدی به تحقق برنامه‌های دولت کمک کرده است و رفاه عمومی را افزایش داده است (پناهی، ۱۳۸۴).

با تصویب قانون ساختار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و برنامه چهارم، لزوم تغییرات اساسی در نظام مدیریت دانشگاهی ایران قطعی شده است. مهم‌ترین بخش این تغییرات مربوط به نظام مالی دانشگاه است. (ماده ۱۰ قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و ماده ۴۹ برنامه چهارم توسعه) در برنامه چهارم، دانشگاه‌ها نه تنها وظیفه دارند سیستم بودجه‌بندی خود را از برنامه‌ای به عملیاتی تغییر دهند، بلکه در اجرای (بن‌دالف) ماده ۴۹ قانون برنامه چهارم، ملزم به تهیه بودجه عملیاتی به منظور دستیابی به بهای تمام شده فعالیت‌های آموزشی و تحقیقی و تعیین هزینه سرانه دانشجو به منظور دریافت سهم بودجه دولتی خود از بودجه عمومی هستند. بدین ترتیب از نقطه نظر مدیریت دانشگاهی تغییر در نظام بودجه‌ریزی دانشگاه‌ها و بازنگری و تحول اساسی در سیستم بودجه‌بندی موجود، بیش از پیش ضروری می‌باشد (ساکتی و سعیدی، ۱۳۸۶).

از ارکان توسعه پایدار، سلامت ملی و آموزش عالی و تحقیقات است و انجام قسمت بزرگی از این مأموریت بر عهده وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌های علوم پزشکی نهاده شده است. از جمله رسالت‌های مهم وزارت بهداشت و درمان آموزش پزشکی در راستای توسعه پایدار، تأمین بهداشت و درمان مردم و تولید سلامت است که سالانه برای تحقق آن منابع مالی زیادی مورد نیاز است. هدف نهایی بودجه‌ریزی عملیاتی در نظام سلامت کشور، ارتقاء سلامت مردم، برقراری و پیشبرد عدالت بهداشتی در میان آنان است (ویانچی، ۱۳۸۶).

به کالا و خدماتی که وسایل اجرای فعالیت‌ها هستند، خود فعالیت و مخارج کارهایی که باید انجام شود، مورد توجه قرار می‌گیرد» (دایموند^۱، ۲۰۰۲).

بودجه عملیاتی شبیه یک قرارداد پیمانکاری است. یک پیمانکار ابتدا شرح عملیات و خدمات خود را ارائه می‌دهد و بر اساس صورت وضعیت و شرح هزینه‌ها و نتایج کار خود مبلغ قرارداد را دریافت می‌کند، یعنی در قبال عملیات انجام شده به پیمانکار وجه پرداخت می‌شود. در بودجه‌ریزی عملیاتی رابطه دولت با دستگاه‌های اجرایی شبیه به رابطه کارفرما با پیمانکار است. اعتبارات در قبال عملیات و نتایج کار مورد انتظار به دستگاه‌های اجرایی تخصیص می‌یابد. دستگاه اجرایی در قبال دریافت بودجه پاسخگو خواهد بود. بنابراین اعتبارات نه بر مبنای بزرگی و کوچکی دستگاه اجرایی بلکه بر حسب بهای تمام شده حجم عملیات مورد انتظار تخصیص می‌یابد (اسچیک^۲، ۱۹۹۰؛ و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۳، ۱۹۹۵).

این بودجه‌ریزی طراحی شده است تا کارایی بلندمدت فعالیت‌های دولت را بهبود دهد. در این روش بودجه‌ریزی مبتنی بر همبستگی بین آنچه که دولت انجام می‌دهد و پولی که خرج می‌کند. به مدیران امکان می‌دهد تا حجم کار و هزینه هر واحد محصول را اندازه‌گیری کنند. بودجه از حاصل ضرب هزینه هر واحد خروجی در تعداد محصولات و خدمات مورد نیاز در سال آینده به دست می‌آید. تأکید روی گستردگی و بزرگی بودجه و اندازه دولت نیست بلکه به اندازه‌گیری حجم کار دستگاه اجرایی توجه می‌شود. تأکید روی کاری است که باید انجام شود نه فواید و اهداف آن کار، بودجه‌ریزی عملیاتی فرایند بودجه‌ای دولت گستر نیست بلکه تأکید روی انسجام اطلاعات فعالیت‌ها و بودجه‌ریزی است (بانک جهانی واشنگتن^۴، ۱۹۹۸).

برای دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده در برنامه چهارم و پنجم توسعه و برای استفاده موفق از بودجه‌ریزی عملیاتی، نیازمند شناسایی دقیق و درک عمیقی از الزامات بودجه‌ریزی عملیاتی می‌باشیم. با توجه به ناکارایی بودجه‌ریزی فعلی در سطح کشور و به تبع آن در گستره دانشگاه‌های علوم پزشکی، ضرورت تغییر روش بودجه‌بندی مورد توجه دولتمردان قرار گرفته است و در این خصوص اقداماتی صورت پذیرفته، ولی متأسفانه نتایج دلخواه حاصل نگردیده است. از آنجایی که بحث اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی همزمان با سایر سازمان‌ها در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور انجام گرفته ولی پس از گذشت چند سال هنوز فاصله زیادی تا اجرای عملی نظام بودجه‌ریزی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور وجود دارد. شاید یکی از دلایل موفق نبودن این روند، توجه نکردن به الزامات و به تبع آن موانعی است که بدون آماده سازی زیرساخت‌ها، فی‌البداهه به سراغ اجرای آن رفته و سرعت در کار را، اولویت اول قرار داده‌ایم (حضور و همکاران، ۱۳۸۹). هدف این تحقیق شناسایی امکان اجرای نظام بودجه‌ریزی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل می‌باشد. از این رو مسأله اصلی تحقیق شناسایی عوامل تأثیرگذار و امکان پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملیاتی در این دانشگاه می‌باشد.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

۲-۱- مبانی نظری پژوهش

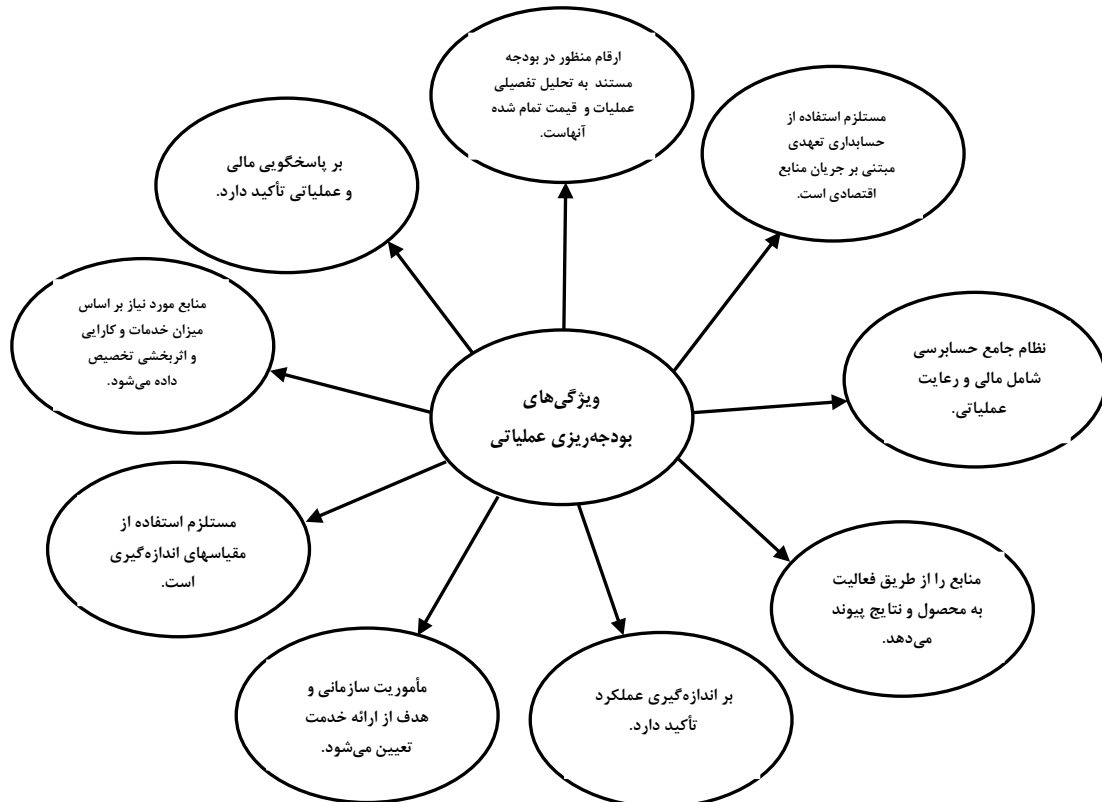
بودجه‌ریزی عملیاتی یا بودجه بر حسب عملیات عبارت است از «بودجه‌ای که بر اساس وظایف، عملیات و پروژه‌هایی که سازمان‌های دولتی تصدی اجرای آن را به عهده دارند، تنظیم می‌شود. در تنظیم بودجه عملیاتی، به جای توجه به کالا و خدماتی که سازمان خریداری می‌کند و یا به عبارتی به جای توجه

ه) زمینه‌سازی برای کنترل اثربخشی،
 و) افزایش پاسخگویی بر اساس نتایج،
 ز) بهبود نحوه تخصیص منابع،
 ح) فراهم آوردن اطلاعات مربوط به هزینه‌های
 واحد قابل مقایسه.

امروزه به دلیل پیچیدگی‌های فزاینده محیطی،
 وجود متغیرهای بی‌شمار و مؤثر در فرایند تصمیم-
 گیری مدیران و از طرفی تقاضای روزافزون نسبت به
 ارائه خدمات با کیفیت بالاتر، فشار برای پاسخگویی
 و شفافیت عملکرد، نیاز به کاهش هزینه‌های جاری و
 موضوع افزایش بهره‌وری و اثربخشی مدیریت، کانون
 توجه مدیران را به سوی بودجه‌ریزی عملیاتی
 معطوف داشته است که اجرای این بودجه‌ریزی دارای
 ویژگی‌های برجسته‌ای خواهد بود که به شکل زیر
 ارائه می‌گردد.

هدف اصلی نظام بودجه‌بندی، پاسخگویی و
 ارزیابی عملکرد شرکت‌ها است. این هدف در نظام
 بودجه‌ریزی عملیاتی در قالب سه معیار کارایی،
 اثربخشی و صرفه اقتصادی نمایان می‌شود تا بدین
 ترتیب، دستگاه‌های دولتی را در جهت تحقق اهداف
 خود یاری رساند. لذا مزایای بودجه‌ریزی عملیاتی را
 می‌توان به شرح ذیل برشمرد (قدیم‌پور و طریقی،
 ۱۳۸۸):

- الف) شفاف‌سازی فرایند بودجه‌ریزی،
 ب) افزایش کارایی و اثربخشی عملکرد از طریق
 تمرکز منافع در جهت ضروری‌ترین و مهم-
 ترین نتایج،
 ج) اصلاح و بهبود تصمیم‌گیری در مورد
 مؤثرترین راه‌برای استفاده از منابع محدود،
 د) بهبود عملکرد از طریق پیوند بودجه و عملکرد
 برنامه،

ویژگی‌های بودجه‌ریزی عملیاتی (باباجانی، ۱۳۸۷).

توجهات اخیر به اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی، عقایدی را در مورد عوامل تأثیرگذار بر این نظام ایجاد کرده است. یک چنین مجموعه‌ای از عقاید در مدل نهادی بخش دولتی «شه» (۲۰۰۴) ارائه گردیده است. این مدل بر سه عامل اثرگذار با اتخاذ اصلاحات تأکید می‌کند که عبارتند از: توانایی، اختیار و پذیرش.

یکی از حدس‌های رایج در مورد اجرای ناموفق بودجه‌ریزی عملیاتی، ظرفیت پایین یا توانایی پایین سازمانی است. موردکاوی‌ها و گزارش‌ها در مورد پیاده سازی بودجه‌ریزی عملیاتی نشان می‌دهد که سه بعد از توانایی سازمانی شامل توانایی ارزیابی عملکرد، توانایی نیروی انسانی و توانایی فنی برای پیاده سازی کامل بودجه‌ریزی عملیاتی اساسی است (کتل^۵، ۱۹۹۲؛ و فولتین^۶، ۱۹۹۹). توانایی ارزیابی عملکرد بر همه مراحل اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی تأثیرگذار است و برای اجرای معنادار بودجه‌ریزی عملیاتی، اطلاعات حاصل از ارزیابی عملکرد باید صحیح و قابل اطمینان بوده و در مدیریت و تصمیم‌گیری، تخصیص منابع و طراحی طرح‌های تشویقی مورد استفاده قرار گیرد. افزون بر این، توانمندی نیروی انسانی در اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی نقش مهمی دارد. توانمندی مورد نیاز متفاوت بوده و به تمام مراحل اجرای بودجه ریزی مرتبط است. نیروی انسانی مورد نیاز باید دارای مهارت‌های ویژه در سنجش عملکرد، حفظ و مدیریت بانک‌های اطلاعاتی و توانایی استفاده از اطلاعات عملکرد در تدوین هدف‌های عملکردی باشد (فولتین، ۱۹۹۹). ملزومات فنی خاصی باید در راستای جمع آوری اطلاعات عملکرد و ایجاد بانک اطلاعاتی بکار گرفته شود که به وسیله آن اطلاعات عملکرد به صورت آنی، به شکل‌های مناسب و برای طیف متنوعی از کاربران تهیه شود (ملکرز^۷ و ویلوبای^۸، ۱۹۹۸). گرایش‌های اخیر به اجرای بودجه‌ریزی

عملیاتی، عقایدی را در مورد عوامل تأثیرگذار بر اجرای موفق این نظام ایجاد کرده است که این مجموعه از عقاید، ارائه «شه» در مدل نهادی بخش دولتی تحت عنوان شده است. این مدل، بر سه عامل اثرگذار برانجام اصلاحات یعنی توانایی، اختیار و پذیرش تأکید می‌کند (آندریوس^۹، ۲۰۰۴).

اختیار قانونی: فرایندهای رسمی بودجه‌ریزی اغلب دارای پشتوانه قانونی محکمی است و اصلاحات جدید در صورت تعارض با این قوانین نمی‌تواند اجرا شود (فولتین، ۱۹۹۹).

اختیار رویه‌ای: سنجش عملکرد و استفاده بالقوه از اطلاعات عملکرد اغلب در فرایندهای بودجه موجود، مورد غفلت واقع می‌شود. مشخصه فرایندهای موجود، رویه‌ای رسمی است که به عنوان یک قاعده، رفتار بودجه‌ریزی را ملزم می‌کند. اجرای موفقیت‌آمیز اصلاحات نیازمند سازگاری مدل اصلاحات با این قوانین و رویه‌ها است (زاویر^{۱۰}، ۱۹۹۸).

اختیار سازمانی: خطوط اختیار سازمانی بر اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی اثرگذار است، به ویژه هنگامی که قصد استفاده از اطلاعات عملکرد وجود دارد. اگر اختیارهای لازم واگذار شود و به مدیران اجازه داده شود که تصمیم‌هایی در مورد استخدام، بودجه‌ریزی، گزارش‌گری و قدرت تصمیم‌گیری داشته باشند، بودجه عملیاتی به صورت اثربخش‌تر اجرا می‌شود (کتل، ۱۹۹۲).

پذیرش سیاسی: پذیرش مقامات سیاسی در حمایت و تأمین منابع مالی برای اجرای بودجه عملیاتی، بسیار حیاتی است و پذیرش اطلاعات عملکردی به وسیله مقام‌های سیاسی و مد نظر قرار دادن این اطلاعات در تصمیم‌گیری‌ها نقش مهمی در اجرای موفقیت‌آمیز بودجه‌ریزی عملیاتی دارد (آندریوس، ۲۰۰۴).

یافته‌اند که بودجه‌ریزی عملیاتی بر عملکرد شعب بانک کشاورزی شهر تهران و تمامی ابعاد آن (عملکرد مالی، عملکرد مشتریان، عملکرد فرآیندهای داخلی و عملکرد رشد و یادگیری) تأثیر مثبت و معنادار دارد.

فروغی و همکاران (۱۳۹۱) با هدف امکان‌سنجی اجرای روش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت در بودجه‌بندی عملیاتی دستگاه‌های دولتی (مطالعه موردی: دستگاه‌های دولتی استان اصفهان) به این نتیجه دست یافته‌اند که در ۵۰ دستگاه دولتی استان اصفهان به غیر از توان‌مندی در ارزیابی عملکرد، سایر شرایط لازم برای اجرای روش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت در بودجه‌بندی عملیاتی از جمله توان‌مندی کارکنان، توان‌مندی فنی، مشروعیت (مشروعیت قانونی، رویه‌ای و سازمانی) و مقبولیت (مقبولیت سیاسی، مدیریتی و همخوانی مشوق‌ها)، مهیا نیست و توصیه کاربردی داده‌اند که هنوز عوامل مؤثر لازم برای اجرای هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت در بودجه‌بندی عملیاتی فراهم نیست. این در حالی است که بدون بکارگیری روش‌های نوین هزینه‌یابی در بودجه‌بندی عملیاتی، سخن گفتن از اصلاحات در نظام بودجه‌بندی و تغییر از بودجه برنامه‌ای به عملیاتی کار مشکلی است.

پورزمانی و نادری (۱۳۹۱) با هدف بررسی موانع استقرار بودجه‌بندی عملیاتی در سازمان‌های مناطق آزاد تجاری-صنعتی ایران به این نتیجه دست یافته‌اند که نا توانایی در ارزیابی عملکرد، نا توانایی نیروی انسانی، نداشتن اختیار قانونی و نبود اختیار رویه‌ای و همچنین نداشتن انگیزه‌های پذیرش به عنوان موانع استقرار بودجه‌بندی عملیاتی بر اساس مدل شه‌شناسایی شدند. با این وجود، عواملی مانند توانایی فنی، اختیار سازمانی، پذیرش سیاسی و پذیرش مدیریتی به عنوان مانع تشخیص داده نشدند و این تحقیق نشان دهنده این واقعیت است که در حال حاضر، سازمان مناطق آزاد

پذیرش مدیریتی: پذیرش بودجه‌ریزی عملیاتی از جانب مدیران به ویژه در ارتباط با استفاده از اطلاعات عملکرد در تصمیم‌گیری مدیریتی و ایجاد طرح‌های انگیزشی، به عنوان یک عامل اساسی در فرایند بودجه‌ریزی عملیاتی محسوب می‌شود. چرا که یک چالش اساسی در بودجه‌ریزی عملیاتی متقاعد کردن مدیران برنامه در مورد ارزش طرح‌های راهبردی و سنجش عملکرد است (دیوان محاسبات ایالات متحده آمریکا^{۱۱}، ۱۹۹۹: ۴).

پذیرش انگیزشی: فرایند بودجه‌ریزی سرشار از مشوق‌ها است، مقام‌های سیاسی مانند مدیران، انگیزه‌هایی برای استفاده از انواع ویژه‌ای از اطلاعات و رفتارهای معین دارند. بنابراین، انگیزه‌ها و مشوق‌ها باید جزیی از بودجه‌ریزی عملیاتی باشد، به نحوی که پاداش‌ها و تنبیه‌هایی برای عملکرد مناسب و نا مناسب در اجرای برنامه‌های مصوب و برای موفق بودن یا نبودن در اجرای بودجه‌بندی عملیاتی در نظر گرفته شود. مطالعات نشان می‌دهد که تعامل این سه عامل، فضای اصلاحات که در آن بودجه‌ریزی عملیاتی اجرا می‌شود را تعیین می‌کند (آندریوس، ۲۰۰۴).

۲-۲- پیشینه پژوهش

مشایخی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی به عنوان بررسی امکان‌سنجی طراحی و استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه‌های دولتی ایران (مطالعه موردی دانشگاه تهران) بر لزوم استقرار سیستم بودجه‌بندی عملیاتی و بکارگیری سیستم بودجه‌ریزی بر مبنای فعالیت (به عنوان جزئی از سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی) با توجه به بکارگیری سیستم‌های بهایابی بر مبنای فعالیت در دانشگاه تهران تأکید کردند.

مهدی زینالی و همکاران (۱۳۹۳) با عنوان بررسی تأثیر سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی بر عملکرد بانک کشاورزی با استفاده از مدل BSC به این نتیجه دست

تجاری- صنعتی توانایی، اختیار و پذیرش لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را ندارد.

دانش فرد و شیرواند(۱۳۹۱) با هدف بررسی موانع استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در حوزه درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی داده‌های مورد نیاز را از طریق پرسشنامه برای شناسایی موانع در شش محور نیروی انسانی، سیستم مدیریت مالی، سیستم اطلاعات مالی، ساختار سازمانی، سیستم ارزیابی عملکرد و الزامات قانونی در سال ۱۳۸۹ جمع‌آوری کرده‌اند، به این نتیجه دست یافته‌اند که در شاخص سیستم اطلاعات مالی، عدم به کارگیری سیستم حسابداری تعهدی(۰/۱۴۶۴) و در شاخص سیستم ارزیابی عملکرد، ضعف بودن شاخص‌های کمی و مناسب برای برآورد عملکرد برنامه‌ها(۰/۱۴۴۲) به عنوان بالاترین موانع تعیین شدند. در ساختار سازمانی، واگذاری اختیارات و مسئولیت به مدیران و کارشناسان(۰/۱۴۴۷) از اولویت بیشتری برخوردار بودند. ضعف سیستم کنترل دقیق هزینه‌ها(۰/۱۴۴۹) بیشترین رتبه را در سیستم مدیریت مالی به خود اختصاص داد. مقاومت و ایستادگی کارکنان(۰/۱۴۴۹) بالاترین رتبه در شاخص نیروی انسانی و ضعف مقررات و دستورالعمل‌های داخلی برای پیاده‌سازی بودجه‌ریزی(۰/۱۴۵۴) بالاترین رتبه را در الزامات قانونی به خود اختصاص داد و توصیه کاربردی داده‌اند که شاخص‌های سیستم اطلاعات مالی، سیستم ارزیابی عملکرد، سیستم مدیریت مالی، ساختار سازمانی، نیروی انسانی و الزامات قانونی با عدم استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی همبستگی وجود دارد.

باباجانی و رسولی(۱۳۹۰) با هدف شناسایی موانع و مشکلات موجود در استقرار نظام بودجه‌ریزی عملیاتی در دستگاه‌های اجرایی کشور به این نتیجه دست یافته‌اند که سه دسته از عوامل رفتاری، ساختاری و محیطی را در عدم استقرار نظام بودجه-

ریزی عملیاتی مؤثر می‌دانند که از بین آنها عوامل رفتاری نقش مهم‌تری ایفا می‌کند که از میان عوامل رفتاری، "عدم آشنایی مدیران با منافع حاصل از اجرای موفقیت‌آمیز بودجه‌ریزی عملیاتی" و "عدم آموزش‌های کافی برای مدیران و کارشناسان در ارتباط با پیاده‌سازی بودجه‌بندی عملیاتی" و از میان عوامل ساختاری "فقدان انگیزه‌های تشویقی برای مدیران در جهت استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی" و از میان عوامل محیطی "عدم آگاهی افراد و سازمانهای مرتبط با دستگاه‌های اجرایی از فرایند بودجه‌ریزی عملیاتی" مهمترین عامل بازدارنده برای استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی شناسایی گردید و توصیه کاربردی داده‌اند که کارشناسان مذکور بر این عقیده هستند که نظام بودجه‌ریزی عملیاتی در عمل توفیق چندانی نداشته است.

طاهرپور کلانتری و دیگران(۱۳۹۰) با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر استقرار قانون بودجه عملیاتی در سازمانهای دولتی به این نتیجه دست یافته‌اند که عوامل مؤثر بر عدم استقرار قانون بودجه عملیاتی به ترتیب اولویت در دستگاه‌های دولتی عبارتند از: ۱) توجه به فرهنگ و رهبری؛ ۲) تعهد به اجرا؛ ۳) شرایط گروه هدف؛ ۴) توجه به دانش و ساختار؛ ۵) شرایط تدوین قانون؛ ۶) توجه به گرایش مجریان و جو سازمان؛ ۷) توجه به سادگی اجرای قانون و فناوری.

امیری و همکاران(۱۳۸۹) با هدف بررسی چالش‌ها، موانع و ساز و کارهای نظام‌های بودجه‌ریزی در آموزش عالی: مطالعه‌ی موردی: دانشگاه تهران به این نتایج دست یافته‌اند که «بیشتر وقت مسئولان دانشگاه و دانشکده‌ها صرف چانه زنی، در زمان تخصیص اعتبار و اخذ اعتبارات دریافتی است، چانه‌زنی برای دریافت اعتبار کارشناسان بودجه را به فعالیت‌های سیاسی سوق می‌دهد» که چالش رفتاری به شمار می-

آید «عدم شفافیت و تضاد در قوانین بودجه کشور از جهت اصطلاحات، عبارات و تعدد قوانین مربوط» مهم ترین مشکل معنایی در نظام بودجه ریزی دانشگاه است، دیگر آن که «رعایت نکردن فصل کاری در ابلاغ تخصیص بودجه های عمرانی» مهم ترین مشکل محیطی آن است، که نظام بودجه ریزی دانشگاه با آن مواجه است. مهمترین مشکل نیز عدم تخصیص کامل بودجه است و توصیه کاربردی داده است که راهکارهای عملیاتی که برای بهبود نظام بودجه ریزی دانشگاه تهران ارایه شده است می تواند در تنظیم و اصلاح آیین نامه های مالی و معاملاتی دانشگاه ها و همچنین در فرآیند تهیه و تنظیم، تصویب، اجرا و کنترل و نظارت بودجه دانشگاه ها مورد استفاده سیاستگذاران و مجریان قرار گیرد.

حضور و همکاران (۱۳۸۹) با هدف شناسایی الزامات استقرار بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه های علوم پزشکی کشور به این نتیجه دست یافته اند که عوامل محیطی، سازمانی و فردی، از الزامات بودجه بندی عملیاتی بوده و عدم رعایت آنها در سازمان، مانعی برای استقرار بودجه ریزی عملیاتی خواهد بود. از جمله مهمترین الزامات می توان به استقرار حسابداری تعهدی، داشتن نیروی انسانی کارآمد و متخصص و توانمندسازی و آموزش مداوم کارکنان اشاره نمود. لذا توصیه شده است هرگونه تلاشی برای استفاده موفق از بودجه ریزی عملیاتی، باید بر اساس درک عمیقی از الزامات چنین بودجه ریزی باشد و نسبت به پیاده سازی آنها اقدام لازم صورت گیرد.

ساکتی و سعیدی (۱۳۸۸) با هدف بررسی چالش ها و راهکارهای بکارگیری شاخص های عملکردی در بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه های دولتی ایران به این نتیجه دست یافته اند که طراحی، استقرار و نهادینه سازی نظام بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه های دولتی کشور با چالش های گوناگونی روبرو است که

برخی از آنها عبارتند از قانون مداری و الزام آور بودن و محدودیت های نظام متمرکز مالی و بودجه بندی دولتی که مجال اندکی برای رویکردهای علمی می دهد، آماده نبودن مدیریت های دانشگاهی، دشواری تعریف شاخص های عملکردی آموزشی، تحقیقی و خدماتی، فقدان یا جامع نبودن پایگاه های اطلاعات درون دانشگاهی، پیچیدگی سنجش پذیر کردن کیفیت آموزشی و تحقیقی و خدماتی و تعقیب نکردن و عدم استقرار برنامه های استراتژیک دانشگاهی. دو گروه راهکار نظری و عملیاتی برای رویارویی با چالش های بالا پیشنهاد شده اند که توجه به راهکارهای نظری و کار بست و پیاده سازی راهکارهای عملیاتی و اجرایی پیشنهادی زمینه استقرار بودجه ریزی عملیاتی در آموزش عالی کشور را فراهم می سازد.

ضیائی و همکاران (۱۳۸۷) با هدف شناسایی موانع استقرار بودجه عملیاتی در دانشگاه تهران به این نتیجه دست یافته اند که عوامل مؤثر بر عدم استقرار قانون بودجه عملیاتی عبارتند از: توانایی ارزیابی عملکرد، توانایی فنی، توانایی نیروی انسانی، اختیار سازمانی، اختیار قانونی، اختیار رویه ای، پذیرش سیاسی، پذیرش مدیریتی و پذیرش انگیزشی در این تحقیق وضع موجود این عوامل در دانشگاه تهران با نظرسنجی از مدیران دانشگاه مورد بررسی قرار گرفت و عواملی که وضعیت مناسبی نداشتند به عنوان مانع اجرای بودجه عملیاتی در دانشگاه تهران شناسایی گردیدند.

طالب نیا و محمودی (۱۳۸۵) با هدف بررسی مشکلات پیاده سازی بودجه ریزی عملیاتی در سازمان های دولتی و ارائه راه کارهای لازم جهت کاهش موانع به این نتیجه دست یافته اند که در پیاده سازی بودجه بندی عملیاتی به ترتیب شاخص های عوامل فنی و فرایندی، عوامل انسانی، عوامل محیطی با عوامل مدیریتی مرتبط می باشند. لذا پیشنهاد گردیده است در اجرای پیاده سازی بودجه بندی عملیاتی این

موانع شناسایی و نسبت به برطرف کردن آنها اقدام نمود.

فرو و همکاران^{۱۲} (۲۰۱۰) با عنوان انطباق انعطاف پذیری بودجه با کنترل بودجه‌ای آنها نقش بودجه-بندی در شرایط عدم اطمینان و انعطاف پذیری مدیریت با شرایط مذکور را انجام دادند که در این تحقیق آنها به تشبیه نیاز برای رفع اهداف مالی خاص و نیاز برای انعطاف پذیری مدیریت که با افزایش ناپایداری بازار و رشد سریع و تغییرات تکنولوژی ایجاد می‌شود پرداختند که نتایج نشان داد روش بودجه‌بندی یکپارچه برای تشریح راه‌هایی که در آن یک سازمان در صدد انطباق با اهداف متناقض مواجه است بکارگرفته می‌شود. در بودجه‌بندی یکپارچه کاربردهای مختلف بودجه‌بندی با کنترل‌های مدیریتی دیگر مدیران را به استفاده از صلاحیت خود در موضوعات عملیاتی تشویق می‌نمایند و در نتیجه آن مدیران قادر به اولویت‌بندی و بازبینی برنامه‌ها به منظور تحقق اهداف سازمانی می‌باشند.

کینگ و همکاران^{۱۳} (۲۰۱۰) با هدف بررسی شیوه‌های بودجه‌ریزی و عملکرد در کسب و کارهای درمانی کوچک به این نتیجه دست یافته‌اند که بودجه‌ریزی بدون مرتبط با اندازه و ساختار است و برای آن که مؤسسات تجاری بتوانند از این بودجه‌ریزی بدون استفاده کرده و آن را گسترش دهند می‌بایست ارتباط آن را با ساختار، استراتژی و عدم اطمینان محیطی درک شده در نظر بگیرند. بهسازی بیشتر آزمون‌های "تناسب"، بین عوامل احتمالی (اقتضایی) کسب و کار و میزان استفاده از بودجه عملیاتی است.

سایل رامدحان^{۱۴} (۲۰۰۹) با هدف بودجه‌بندی و اقدامات گزارش‌دهی در دستگاه‌های دولتی کشور بحرین که بیانگر ایجاد تغییرات مدیریتی مهم و اصلاحات عمده‌ای با هدف بهبود بازدهی و کارایی، شفافیت، عملکرد و پاسخگویی و مدیریت صحیح

بودجه بوده که همه این تغییرات از طریق قانون بودجه دولتی به شماره ۳۹ در سال ۲۰۰۲ صورت گرفته است، انجام گردید که هدف اصلی از این پژوهش تعیین و توصیف و تحلیل فعالیت‌های بودجه‌بندی و شرایط گزارش‌دهی در واحدهای دولتی بحرین بوده که نتایج این تحقیق نشان داد، بودجه‌بندی مهم‌ترین مؤلفه سیستم حسابداری در دولت است که بر مبنای حسابداری نقدی تعدیل شده می‌باشد. در تدوین بودجه از روش برخط استفاده شده است و پاسخ دهندگان پرسشنامه از روش بودجه‌بندی موجود ناراضی بوده و با وجود این قانون بودجه دولتی بیان می‌کند که مراحل لازم برای اجرای بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد در کنار بودجه برخط انجام شده است و علاوه بر این در بازبینی بودجه، بودجه‌های اضطراری مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

اسچیک (۲۰۰۷) با هدف بررسی بودجه‌بندی اجرا و بودجه‌بندی تعهدی: قواعد تصمیم‌گیری یا ابزار تحلیلی؟ به این نتیجه دست یافته‌اند که پیاده سازی بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد و تبدیل آن به یک قاعده تصمیم‌گیری، مستلزم حداقل توانمندی‌های زیر خواهد بود: دولت نیاز به اطلاعات و تخصص دارد تا فعالیت‌ها و ستانده‌ها را به واحدهای استاندارد تجزیه نماید؛ سپس باید هزینه‌ها را به این واحدها اختصاص دهد و ظرفیت اندازه‌گیری نتایجی را که هر واحد ایجاد نموده است، به دست آورد.

جوردن و هاگبارت^{۱۵} (۲۰۰۵) در تحقیقی تحت عنوان مزیت استفاده از بودجه عملیاتی در سازمان‌های دولتی در خصوص میزان اهمیت پاسخگویی و همچنین تحقق مناسب آن با اجرای سیستم بودجه-بندی بر مبنای عملکرد صورت گرفت که این تحقیق بر نتایج مهم زیر تأکید داشت:

- هدف دولت از استقرار سیستم بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد چیست؟

• بینش‌ها در مورد راهبرد و رویکردهای مربوط به اجرای سیستم بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد به چه صورت است؟

نتایج تحقیق نشان داد که پاسخ‌دهندگان، هدف‌های دولت از اجرای سیستم بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد را به این صورت بیان کرده‌اند: بیشترین نمره به بهبود مسئولیت پاسخگویی برنامه‌های ۸۱/۵ و کمترین نمره به تغییرات در سیاست‌های ایالتی ۳۱/۲ داده شده است. سپس پژوهشگران به بررسی موفقیت دستیابی به هدف‌های سیستم بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد پرداختند و نمره‌های موفقیت برای هر کدام از هدف‌ها به صورت میانگین محاسبه شد. موفقیت به صورت رتبه‌های خیلی موفق، موفق، متوسط و نا موفق مورد بررسی قرار گرفت و ارزش هر کدام از آنها به صورت ۱، ۲، ۳، ۴ بود. در این حالت هم میزان دستیابی به موفقیت در هدف بهبود پاسخگویی برنامه‌های بالاترین نمره را داشت و کمترین نمره به تغییر در تخصیص بودجه مربوط می‌شد. در ادامه پژوهشگران به بررسی موفقیت نسبی بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد در ارتباط میان وظایف و برنامه‌ها پرداختند و به این نتیجه رسیدند که فعالیت‌های مربوط به آموزش دارای بیشترین رتبه هستند. همچنین در بررسی‌های مربوط به بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد به عنوان ابزاری برای پاسخگویی، به این نتیجه رسیدند که اندازه‌گیری عملکرد باعث بهبود مسئولیت پاسخگویی نسبت به دستگاه‌های اجرایی می‌شود. ۱۵ مورد از پاسخ‌دهندگان پذیرفتند که اندازه‌گیری عملکرد باعث فراهم شدن مسئولیت پاسخگویی نسبت به شهروندان می‌شود، ۱۴ مورد از پاسخ‌دهندگان اذعان نمودند که اندازه‌گیری عملکرد باعث فراهم شدن پاسخگویی مالی و ۱۳ مورد از پاسخ‌دهندگان هم تأکید کردند که اندازه‌گیری

عملکرد باعث فراهم شدن پاسخگویی نسبت به قانون‌گذار می‌شود.

آندریوس (۲۰۰۴) در تحقیقی تحت عنوان اختیار، پذیرش، توانایی و اصلاحات بودجه‌ریزی عملیاتی بیان کرد که بودجه بندی عملیاتی یک اقدام اصلاحی برجسته در جهان است. شواهد تحقیق وی نشان داد که از این اصلاحات در شیوه ای محدود استفاده می شود و اختیار، پذیرش و توانایی عوامل تعیین کننده یک فضای اصلاح شده برای بودجه‌بندی عملیاتی است.

مک گیل^۶ (۲۰۰۱) با هدف بررسی بودجه عملیاتی به این نتیجه دست یافته است که مفهوم فرایندهای توسعه سازمانی و توسعه سازمانی در مرحله تشخیصی تحلیل سازمانی در اصلاح خدمات دولتی و توسعه سازمانی در اصلاح خدمات دولتی ارتباط با تجزیه و تحلیل وظایف مبتنی بر مشتری است که منجر به اصلاح ساختار و فرآیند ها شده است، تحت شرایط عمومی بودجه ریزی عملیاتی پرداخته است.

جوردن و هاگبارت (۱۹۹۹) با هدف بررسی اهداف و موفقیت بودجه‌ریزی عملیاتی به این نتیجه دست یافته‌اند که مسئولیت پاسخگویی برنامه‌ای به جای هدف تخصیص بودجه بیشتر در موفقیت استقرار سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی بیشتر است. این محققان اهداف اجرای سیستم بودجه ریزی عملیاتی را شامل: ۱- بهبود پاسخگویی برنامه‌ای ۲- افزایش مؤثر بودن برنامه ۳- افزایش کارایی برنامه ۴- تغییرات در تخصیص بودجه ایالت‌ها ۵- تغییرات در فرایند بودجه ۶- تغییرات در سیاست ایالت‌ها ۷- تغییرات در مدیریت برنامه می‌دانند.

ملکرز و ویلابی (۱۹۹۸) با هدف بررسی بودجه-ریزی مبتنی بر عملکرد مورد نیاز به این نتیجه دست یافته‌اند که مهم ترین الزامی که در بودجه ریزی بر

مبنای عملکرد بر آن تأکید می‌شود، تعهد به توسعه مستمر معیارهای عملکرد و تمایل به بازنگری در سیستم‌های بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد با توجه به برنامه‌ریزی استراتژیک و فعالیت‌های به‌گزینی است.

زاویر (۱۹۹۸) تحقیقی با عنوان اصلاحات بودجه در مالزی در مقایسه با استرالیا انجام داد. در این تحقیق، به پرسش‌هایی نظیر این که چرا تغییرات کاملاً مشابه در اصلاحات مختلف اجتماعی، اقتصادی و مالی در این دو کشور رخ داده است، و چرا پیاده‌سازی اصلاحات و شناسایی عوامل پایداری آن‌ها و موانع آن‌ها با هم متفاوت است، پاسخ داده شده است. افزون بر این، در این تحقیق به سه موضوع اساسی زیر اشاره شده است: ۱. شرایط لازم برای موفقیت سیاسی و اداری نیازمند اصلاحات بودجه است، ۲. هم‌خوانی فرهنگ اداری با فرهنگی که بر اساس آن تغییر نظام بودجه‌ریزی آسان‌تر رخ می‌دهد، ۳. مدل اصلاحات با محدودیت مالی نمی‌تواند به آرامش مالی منتج شود. در نهایت، به این نکته اشاره شده است که کشور مالزی مدل بودجه خود را از نظام استرالیا اقتباس کرده است و محدودیت هزینه به عنوان یک مدل مناسب در استرالیا است و این مدل اقتباس شده، برای رسیدن به آرامش مالی در شرایط موجود در کشور مالزی مناسب نیست.

۳- روش‌شناسی پژوهش

با توجه به این که هدف اصلی تحقیق حاضر امکان‌سنجی بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل است، این تحقیق از نوع تحقیق‌های کاربردی و از نوع تحقیق-های تحلیلی محسوب می‌شود. داده‌های مورد نیاز در بعد نظری با مطالعه کتب و مقالات و پایان‌نامه‌های تحصیلی استخراج و در بعد میدانی برای آزمون سؤالات تحقیق، از طریق توزیع پرسش‌نامه محقق

ساخته در واحدهای مختلف دانشگاه علوم پزشکی بابل که روایی آن به تأیید خبرگان مالی و مدیریت رسید، جمع‌آوری شده است. جامعه آماری این تحقیق، تعداد ۳۰ نفر می‌باشند که از روش سرشماری استفاده شده است.

جامعه آماری تحقیق، شامل رئیس، کلیه معاونین، مدیران مالی، مدیران برنامه و بودجه، کارشناسان بودجه دانشگاه، رؤسا و معاونین مالی دانشکده‌ها و بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل که در بهار سال ۱۳۹۳ حائز مسئولیت‌های یاد شده بوده‌اند، می‌باشد.

همچنین، تجزیه و تحلیل یافته‌ها، با استفاده از نرم افزار آماری SPSS ۲۰ انجام شده است و تحلیل استنباطی از طریق جدول توزیع فراوانی صورت گرفته است.

۴- سؤالات پژوهش

براساس عوامل سه‌گانه بنیادی عنوان شده در مدل شه (۱۹۹۸) و با توجه به متغیرهای زیرمجموعه آن‌ها که در خلال بررسی ادبیات و پیشینه تحقیق، مشخص شده‌اند، سؤالات تحقیق در قالب ۳ سؤال، به شرح زیر ارائه شده‌اند:

سؤال (۱): آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، توانایی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟

سؤال (۲): آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، اختیار لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟

سؤال (۳): آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، پذیرش لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟

سؤالات تحقیق به همراه تعداد سؤالات متناظر با آن در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: سؤالات تحقیق و سؤالات متناظر

شماره سؤال	تعداد سؤال	شماره سؤال	موضوع
۱-۲	۲		آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، توانایی ارزیابی عملکرد دقیق کلیه فعالیت‌های انجام شده برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۳-۶	۳	اول	آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، نیروی انسانی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۷-۹	۳		آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، توانایی فنی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۱۰	۱		آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، اختیار قانونی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۱۱-۱۲	۲	دوم	آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، اختیار رویه‌ای لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۱۳-۱۵	۳		آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، اختیار سازمانی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۱۶-۱۸	۳		آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، پذیرش سیاسی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۱۹-۲۲	۴	سوم	آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، پذیرش مدیریتی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟
۲۳-۲۵	۳		آیا دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، پذیرش انگیزشی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد؟

۵- یافته‌های پژوهش

برای بررسی پایایی پرسشنامه تحقیق حاضر از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۲) ارائه شده است. همان طور که ملاحظه می‌شود آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۸۸ مشاهده شده است. ضریب آلفای تفکیکی متغیرهای توانایی و اختیار و پذیرش بین ۰/۷۷ تا ۰/۸۵ است. با توجه به اینکه ضریب آلفای کرونباخ کل بیش از ۰/۷۰ است، بنابراین پایایی پرسشنامه تأیید می‌شود.

جدول (۲) ضرایب پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ) برای متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیرها	ضرایب
۱	میزان توانایی بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل	۰/۸۵
۲	میزان اختیارات بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل	۰/۷۷
۳	میزان پذیرش بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل	۰/۸۱
۴	آلفای کرونباخ کل	۰/۸۸

نتایج جدول توزیع فراوانی مربوط به عنصر توانایی اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در جدول شماره (۳) و (۴) ارائه شده است. همان طور که در جدول شماره ۴ ملاحظه می‌شود در مورد سؤال فرعی ۱، از مجموع ۶۰ پاسخ سؤالات ۱ و ۲ پاسخ‌دهندگان ۱۲ مورد به گزینه کم، ۳۲ مورد به گزینه متوسط، ۱۱ مورد به گزینه زیاد و ۵ مورد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند. قابل ذکر است که به گزینه خیلی کم پاسخی داده نشده است. بنابراین با توجه به فراوانی گزینه‌های طیف لیکرت در ۲۰ درصد موارد، پاسخ‌دهندگان گزینه کم را انتخاب نموده‌اند. همچنین ۵۳ درصد موارد گزینه متوسط را پاسخ داده‌اند و در

عملکرد مالی و بودجه دولتی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل وجود دارد. در مورد سؤال فرعی ۳، از مجموع ۹۰ پاسخ مربوط به سؤالات ۷، ۸ و ۹، ۱ مورد به گزینه خیلی کم، ۱۴ مورد به گزینه کم، ۳۵ مورد به گزینه متوسط، ۲۸ مورد به گزینه زیاد و ۱۱ مورد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند. بنابراین در ۱/۱۱ درصد موارد گزینه خیلی کم، ۱۵/۵۶ درصد گزینه کم، ۳۸/۸۹ درصد موارد گزینه متوسط، ۳۱/۱۱ درصد موارد به گزینه زیاد و تنها در ۱۲/۲۲ درصد موارد گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند. در نتیجه در ۸۳ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط را انتخاب نمودند که تفاوت فاحشی با ۵۰ درصد دارد. با توجه به مطالب فوق می‌توان بیان داشت که ۷۷ درصد موارد پاسخ‌دهندگان اظهار داشتند که سیستم حسابداری کارایی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی دارد، همچنین در ۷۷ درصد موارد نظر پاسخ‌دهندگان بدین صورت بیان شده است که نظام اطلاعاتی دانشگاه قابلیت تأمین اطلاعات فوری و قابل استفاده از چگونگی عملکرد مالی و بودجه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی را دارا می‌باشد، در ۹۴ درصد موارد پاسخ دهندگان اظهار داشتند که منابع مالی برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود دارد.

در مورد سؤال اصلی اول، با توجه به جدول شماره (۴)، از مجموع ۲۷۰ پاسخ سؤالات مربوط به توانایی (شامل ارزیابی عملکرد و نیروی انسانی و توانایی فنی) پاسخ‌دهندگان ۶۰ مورد به گزینه کم، ۱۲۳ مورد به گزینه متوسط، ۵۹ مورد به گزینه زیاد و ۱۹ مورد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند، قابل ذکر است که به گزینه خیلی کم ۵ مورد پاسخ داده شده است. بنابراین با توجه به فراوانی گزینه‌های طیف لیکرت در ۲۲/۲۲ درصد موارد پاسخ‌دهندگان گزینه کم را انتخاب نموده‌اند. همچنین ۴۵/۵۶ درصد موارد

۱۸ درصد موارد گزینه زیاد و ۸ درصد موارد هم گزینه خیلی زیاد را انتخاب نمودند. بنابراین در ۸۰ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط را انتخاب نمودند که از ۵۰ درصد تفاوت فاحشی دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل شاخص‌ها و معیارهای عملکرد مناسب در رابطه با سنجش عملکرد مالی و بودجه‌ای جهت انجام و اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود داشته و همچنین اطلاعات حاصل ارزیابی عملکرد مالی و بودجه‌ای صحیح و قابل اطمینان می‌باشد.

همچنین در مورد سؤال فرعی ۲، از مجموع ۱۲۰ پاسخ سؤالات ۳، ۴، ۵ و ۶، پاسخ‌دهندگان در ۴ مورد به گزینه خیلی کم، ۳۴ مورد به گزینه کم، ۵۵ مورد به گزینه متوسط، ۲۰ مورد به گزینه زیاد و ۳ مورد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند. بنابراین با توجه به فراوانی گزینه‌های طیف لیکرت در ۳/۳۳ درصد موارد به گزینه خیلی کم و در ۲۸/۳۳۰۶ درصد موارد به گزینه کم و در ۴۶/۶۷ درصد موارد به گزینه متوسط و در ۱۶/۶۷ درصد موارد به گزینه زیاد و در ۲/۵ درصد موارد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند.

بنابراین تقریباً در ۶۶ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط را انتخاب نموده‌اند که از ۵۰ درصد موارد تفاوت دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی متخصصین و کارشناسان در زمینه ایجاد حفظ و نگهداری بانک اطلاعاتی در دانشگاه در ۷۰ درصد نظرات پاسخ‌دهندگان به اندازه کافی وجود دارد. همچنین در ۶۷ درصد موارد کارشناسان مالی خبره در زمینه اصلاح سیستم‌های حسابداری و تعیین قیمت تمام شده کالا و خدمات در دانشگاه نظر مثبت دارند. قابل ذکر است که در ۷۰ درصد موارد پاسخ‌دهندگان معتقدند که کارشناسان خبره در زمینه سنجش

گزینه متوسط را پاسخ داده‌اند و در ۲۱/۸۵ درصد موارد گزینه زیاد و ۷/۰۳ درصد موارد هم گزینه خیلی زیاد را انتخاب نمودند. بنابراین در ۷۵ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط را انتخاب نمودند که از ۵۰ درصد تفاوت دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل توانایی لازم جهت انجام و اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود داشته است.

جدول (۳) توزیع فراوانی مربوط به سؤالات عناصر توانایی برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی

متغیرهای تحقیق	سؤالات	توزیع فراوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بی پاسخ	
توانایی ارزیابی عملکرد	سؤال ۱	فراوانی	-	۵	۱۵	۸	۲	-	
		درصد فراوانی	۰	۱۶/۷	۵۰	۲۶/۶	۶/۷	۰	
	سؤال ۲	فراوانی	-	۷	۱۷	۳	۳	-	
		درصد فراوانی	-	۲۳/۳	۵۶/۷	۱۰	۱۰	۰	
توانایی نیروی انسانی	سؤال ۳	فراوانی	۱	۷	۱۲	۸	۱	۱	
		درصد فراوانی	۳/۳	۲۳/۳	۴۰	۲۶/۷	۳/۳	۳/۳	
	سؤال ۴	فراوانی	۱	۷	۱۵	۵	-	۲	
		درصد فراوانی	۳/۳	۲۳/۳	۵۰	۱۶/۷	-	۶/۷	
	سؤال ۵	فراوانی	۱	۸	۱۶	۵	-	-	
		درصد فراوانی	۳/۳	۲۶/۷	۵۳/۳	۱۶/۷	-	۰	
	سؤال ۶	فراوانی	۱	۱۲	۱۳	۲	۲	-	
		درصد فراوانی	۳/۳	۴۰	۴۳/۳	۶/۷	۶/۷	۰	
	توانایی فنی	سؤال ۷	فراوانی	-	۶	۱۳	۷	۳	۱
			درصد فراوانی	۰	۲۰	۴۳/۳	۲۳/۳	۱۰	۳/۳
سؤال ۸		فراوانی	۱	۶	۱۲	۷	۴	-	
		درصد فراوانی	۳/۳	۲۰	۴۰	۲۳/۳	۱۳/۳	۰	
سؤال ۹		فراوانی	-	۲	۱۰	۱۴	۴	-	
		درصد فراوانی	۰	۶/۷	۳۳/۳	۴۶/۷	۱۳/۳	۰	

جدول (۴) توزیع فراوانی مربوط به سؤالات توانایی برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی

توانایی	توزیع فراوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بی پاسخ
ارزیابی عملکرد	فراوانی	-	۱۲	۳۲	۱۱	۵	-
	درصد فراوانی	۰	۲۰	۵۳/۳۳	۱۸/۳۳	۸/۳۳	۰
نیروی انسانی	فراوانی	۴	۳۴	۵۶	۲۳	۳	۳
	درصد فراوانی	۳/۳۳	۲۸/۳۳	۴۶/۶۷	۱۶/۷	۲/۵	۲/۵
توانایی فنی	فراوانی	۱	۱۴	۳۵	۲۸	۱۱	۱
	درصد فراوانی	۱/۱۱	۱۵/۵۶	۳۸/۸۹	۳۱/۱۱	۱۲/۲۲	۱/۱۱

نتایج جدول توزیع فراوانی مربوط به عنصر اختیار اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در جدول شماره (۵) و (۶) ارائه شده است. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول شماره (۵) در مورد سؤال فرعی ۴، در ۱ مورد گزینه خیلی کم، ۷ مورد با ۲۳/۳ درصد گزینه کم و در ۹ مورد با ۳۰ درصد گزینه متوسط و ۱۲ مورد در ۴۰ درصد موارد گزینه زیاد و تنها ۱ درصد موارد ۳/۳ درصد موارد گزینه خیلی زیاد توسط پاسخ‌دهندگان انتخاب شده است. بنابراین در ۷۳ درصد موارد حداقل گزینه متوسط انتخاب شده است لذا قوانین لازم برای تسهیل بودجه‌ریزی عملیاتی پیش‌بینی و تصویب شده است که بنابراین اختیار قانونی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود دارد.

همان‌طور در مورد سؤال فرعی ۵، از مجموع ۶۰ پاسخ سؤالات ۱۱ و ۱۲ مربوط به پاسخ‌دهندگان در ۱۱ مورد به گزینه کم، ۲۰ مورد به گزینه متوسط، ۱۹ مورد به گزینه زیاد و ۹ مورد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند. بنابراین با توجه به فراوانی گزینه‌های طیف لیکرت در ۱۸/۳ درصد موارد گزینه کم و ۳۳/۳ درصد موارد به گزینه متوسط، ۳۱/۷ درصد به گزینه زیاد و ۱۵ درصد موارد گزینه خیلی زیاد را انتخاب نمودند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در ۸۰ درصد موارد حداقل گزینه متوسط را انتخاب نموده‌اند که تفاوت فاحش با ۵۰ درصد دارد. لذا در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی بابل، ضمانت اجرای لازم و نظارت در رابطه با قوانین ناظر بر اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود داشته که در ۷۳ درصد موارد پاسخ‌دهندگان معتقدند که همچنین قوانین و مقررات موجود در دانشگاه اجرای بودجه عملیاتی همخوانی دارد که در ۸۷ درصد موارد پاسخ‌دهندگان به این مطلب نظر مثبت دارند.

همچنین در مورد سؤال فرعی ۶، در ۷ مورد با ۱۱/۱۱ درصد پاسخ‌دهندگان گزینه کم را انتخاب نموده‌اند. ۳۵ مورد با ۳۸/۸۸ درصد موارد گزینه متوسط و در ۱۹ مورد با ۳۶/۶۶ درصد موارد گزینه زیاد توسط پاسخ‌دهندگان انتخاب شده است. همچنین در ۱۲ مورد با ۱۳/۳۳ درصد موارد خیلی زیاد انتخاب شده است. بنابراین ۸۹ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط برای سؤالات ۱۳، ۱۴ و ۱۵ انتخاب نمودند که تفاوت فاحشی با ۵۰ درصد دارد. قابل ذکر است که در ۸۴ درصد موارد پاسخ‌دهندگان که شامل مدیران کارشناسان مالی و بودجه دانشگاه علوم پزشکی درمانی بابل بوده‌اند، معتقدند که اختیارات لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه وجود دارد. همچنین در ۸۰ درصد موارد پاسخ‌دهندگان معتقدند که اختیارات لازم از اطلاعات عملکرد مالی و بودجه‌ای در دانشگاه وجود دارد. در نهایت، حداقل در ۹۰ درصد موارد حجم پاسخ‌دهندگان معتقدند که آزادی عمل لازم درخصوص درخواست بودجه وجود دارد.

در مورد سؤال اصلی دوم، با توجه به جدول شماره (۶)، از مجموع ۱۸۰ پاسخ سؤالات مربوط به اختیار شامل (اختیار قانونی، رویه‌ای و سازمانی) پاسخ‌دهندگان ۲۵ مورد به گزینه کم، ۶۴ مورد به گزینه متوسط، ۵۰ مورد به گزینه زیاد و ۲۲ مورد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند قابل ذکر است که گزینه خیلی کم ۳ مورد پاسخی داده شده است. بنابراین با توجه به فراوانی گزینه‌های طیف لیکرت در ۱۳/۸۸ درصد موارد، پاسخ‌دهندگان گزینه کم را انتخاب نموده‌اند. همچنین ۳۵/۵۵ درصد موارد گزینه متوسط را پاسخ داده‌اند و در ۲۷/۷۷ درصد موارد گزینه زیاد و ۱۲/۲۲ درصد موارد هم گزینه خیلی زیاد را انتخاب نمودند. بنابراین در ۶۷ درصد موارد

پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط را انتخاب نمودند که از ۵۰ درصد تفاوت دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل اختیار لازم جهت انجام و اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود داشته است.

جدول (۵) توزیع فراوانی مربوط به سؤالات عناصر اختیار برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی

متغیرهای تحقیق	سؤالات	توزیع فراوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بی پاسخ
اختیار قانونی	سؤال ۱۰	فراوانی	۱	۷	۹	۱۲	۱	-
		درصد فراوانی	۳/۳	۲۳/۳	۳۰	۴۰	۳/۳	۰
اختیار رویه‌ای	سؤال ۱۱	فراوانی	۱	۷	۶	۱۰	۶	-
		درصد فراوانی	۳/۳	۲۳/۳	۲۰	۳۳/۳	۲۰	۰
	سؤال ۱۲	فراوانی	-	۴	۱۴	۹	۳	-
		درصد فراوانی	-	۱۳/۳	۴۶/۷	۳۰	۱۰	۰
اختیار سازمانی	سؤال ۱۳	فراوانی	۱	۳	۱۲	۹	۱	۴
		درصد فراوانی	۳/۳	۱۰	۴۰	۳۰	۳/۳	۱۳/۳
	سؤال ۱۴	فراوانی	-	۳	۱۴	۱۰	-	۳
		درصد فراوانی	-	۱۰	۴۶/۷	۳۳/۳	-	۱۰
	سؤال ۱۵	فراوانی	-	۱	۹	۱۴	۱	۵
درصد فراوانی		-	۳/۳	۳۰	۴۶/۷	۳/۳	۱۶/۷	

جدول (۶) جدول توزیع فراوانی مربوط به سؤالات اختیار دانشگاه برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی

اختیار	توزیع فراوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بی پاسخ
اختیار قانونی	فراوانی	۱	۷	۹	۱۲	۱	-
	درصد فراوانی	۳/۳	۲۳/۳۳	۳۰	۴۰	۳/۳	۰
رویه‌ای	فراوانی	۱	۱۱	۲۰	۱۹	۹	-
	درصد فراوانی	۳/۳	۱۸/۳	۳۱/۶۶	۲۹/۳۳	۱۵	۰
سازمانی	فراوانی	۱	۷	۳۵	۱۹	۱۲	۱۲
	درصد فراوانی	۳/۳	۱۱/۱۱	۳۸/۸۸	۲۶/۶۶	۱۳/۳۳	۱۳/۳۳

نتایج جدول توزیع فراوانی مربوط به عنصر پذیرش اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در جدول شماره (۷) و (۸) ارائه شده است. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول شماره (۷) در مورد سؤال فرعی ۷، در ۵ مورد با ۵/۵۶ درصد پاسخ‌دهندگان گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. ۳۶ مورد با ۴۰ درصد موارد گزینه کم و در ۲۵ مورد با ۲۷/۷۸ درصد موارد گزینه متوسط و در ۱۳ مورد با ۱۴/۴۴ درصد موارد گزینه

زیاد توسط پاسخ‌دهندگان انتخاب شده است. همچنین در ۱۱ مورد با ۱۲/۲۲ درصد موارد گزینه خیلی زیاد انتخاب شده است. بنابراین ۵۴ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط برای سؤالات ۱۶، ۱۷ و ۱۸ انتخاب نمودند که تفاوت فاحشی با ۵۰ درصد ندارد. قابل ذکر است که در ۶۰ درصد موارد پاسخ‌گویان که شامل مدیران کارشناسان مالی و بودجه دانشگاه علوم پزشکی و خدمات

زیاد توسط پاسخ‌دهندگان انتخاب شده است. همچنین در ۱۱ مورد با ۱۲/۲۲ درصد موارد گزینه خیلی زیاد انتخاب شده است. بنابراین ۵۴ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط برای سؤالات ۱۶، ۱۷ و ۱۸ انتخاب نمودند که تفاوت فاحشی با ۵۰ درصد ندارد. قابل ذکر است که در ۶۰ درصد موارد پاسخ‌گویان که شامل مدیران کارشناسان مالی و بودجه دانشگاه علوم پزشکی و خدمات

بهداشتی درمانی بابل بوده‌اند معتقدند که مقامات سیاسی بودجه عملیاتی را به عنوان روش مناسب برای بودجه ریزی پذیرفته‌اند. همچنین در ۵۳ درصد موارد پاسخ دهندگان معتقدند که مقامات سیاسی اطلاعات حاصل از ارزیابی عملکرد مالی و بودجه ای را قابل اطمینان می‌دانند. در نهایت، حداقل در ۵۰ درصد موارد حجم پاسخ دهندگان معتقدند که مقامات سیاسی برای استفاده از اطلاعات حاصل از ارزیابی عملکرد مالی و بودجه‌ای در تصمیم‌گیری‌های خود تمایل نشان دهند.

در مورد سؤال فرعی ۸، در ۵ مورد با ۴/۱۷ درصد پاسخ‌دهندگان گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. ۲۲ مورد با ۱۸/۳۳ درصد موارد گزینه کم و در ۴۴ مورد با ۳۶/۶۷ درصد موارد گزینه متوسط و در ۳۴ مورد با ۲۸/۳۳ درصد موارد گزینه زیاد توسط پاسخ‌دهندگان انتخاب شده است. همچنین در ۱۵ مورد با ۱۲/۵ درصد موارد گزینه خیلی زیاد انتخاب شده است. بنابراین ۷۷ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط برای سؤالات ۱۹، ۲۰، ۲۱ و ۲۲ انتخاب نمودند که تفاوت فاحشی با ۵۰ درصد دارد. قابل ذکر است که در ۸۰ درصد موارد پاسخ‌دهندگان که شامل مدیران کارشناسان مالی و بودجه دانشگاه علوم پزشکی درمانی بابل بوده‌اند، معتقدند مدیران دانشگاه بودجه عملیاتی را به عنوان روشی مناسب برای بودجه‌ریزی پذیرفته‌اند. همچنین در ۹۰ درصد موارد پاسخ دهندگان معتقدند که مدیران دانشگاه بودجه عملیاتی را به عنوان روشی برای بهبود فرایند بودجه ای نه برای تنبیه و مواخذه در نظر می‌گیرند. در نهایت، حداقل در ۷۶ درصد موارد حجم پاسخ-دهندگان معتقدند که افراد دخیل در فرایند بودجه-ریزی بودجه عملیاتی را به عنوان روش مناسب برای بودجه‌ریزی پذیرفته‌اند.

همچنین در مورد سؤال فرعی ۹، در ۱ مورد با ۱/۱۱ درصد پاسخ‌دهندگان گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. ۹ مورد با ۱۰ درصد موارد گزینه کم و در ۱۸ مورد با ۲۰ درصد موارد گزینه متوسط و در ۴۴ مورد با ۴۸/۸۹ درصد موارد گزینه زیاد توسط پاسخ‌دهندگان انتخاب شده است. همچنین در ۱۸ مورد با ۲۰ درصد موارد گزینه خیلی زیاد انتخاب شده است. بنابراین ۸۹ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط برای سؤالات ۲۳، ۲۴ و ۲۵ انتخاب نمودند که تفاوت فاحشی با ۵۰ درصد دارد. قابل ذکر است که در ۱۰۰ درصد موارد پاسخ‌دهندگان که شامل مدیران کارشناسان مالی و بودجه دانشگاه علوم پزشکی درمانی بابل بوده‌اند، معتقدند که طرح‌های تشویقی و تنبیهی در راستای اجرای بودجه عملیاتی را به عنوان روش مناسب برای بودجه‌ریزی پذیرفته-اند. همچنین در ۱۰۰ درصد موارد پاسخ‌دهندگان معتقدند که طرح‌های تشویقی و تنبیهی برای عملکرد مالی و بودجه‌ای مناسب در برنامه‌ای مصوب پیش بینی شده است. در نهایت، حداقل در ۶۷ درصد موارد حجم پاسخ‌دهندگان معتقدند که آموزش لازم در رابطه با کسب شناخت و مهارت‌های لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی برای کارشناسان ارائه شده است.

در مورد سؤال اصلی سوم، با توجه به جدول شماره (۸)، از مجموع ۳۰۰ پاسخ سؤالات مربوط به پذیرش (شامل پذیرش سیاسی، مدیریتی و انگیزه‌ای) پاسخ‌دهندگان ۶۷ مورد به گزینه کم، ۸۷ مورد به گزینه متوسط، ۹۱ مورد به گزینه زیاد و ۴۴ مورد به گزینه خیلی زیاد پاسخ داده‌اند، قابل ذکر است که به گزینه خیلی کم ۱۱ مورد پاسخ داده شده است. بنابراین با توجه به فراوانی گزینه‌های طیف لیکرت در ۲۲/۳۳ درصد موارد، پاسخ دهندگان گزینه کم را انتخاب نموده‌اند. همچنین ۲۹ درصد موارد گزینه

متوسط را پاسخ داده‌اند و در ۳۰/۳۳ درصد موارد گزینه زیاد و ۱۴/۶۷ درصد موارد هم گزینه خیلی زیاد را انتخاب نمودند. بنابراین در ۷۴ درصد موارد پاسخ‌دهندگان حداقل گزینه متوسط را انتخاب نمودند که از ۵۰ درصد تفاوت دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل پذیرش لازم جهت انجام و اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود داشته است.

جدول (۷) جدول توزیع فراوانی مربوط به سؤالات عناصر پذیرش برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی

متغیرهای تحقیق	سؤالات	توزیع فراوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
پذیرش سیاسی	سؤال ۱۶	فراوانی	۳	۹	۱۰	۶	۲
		درصد فراوانی	۱۰	۳۰	۳۳,۳	۲۰	۶/۷
	سؤال ۱۷	فراوانی	۱	۱۳	۸	۳	۵
		درصد فراوانی	۳/۳	۴۳/۳	۲۶/۷	۱۰	۱۶/۷
	سؤال ۱۸	فراوانی	۱	۱۴	۷	۴	۴
		درصد فراوانی	۳/۳	۴۶/۷	۲۳/۳	۱۳/۳	۱۳/۳
پذیرش مدیریتی	سؤال ۱۹	فراوانی	۱	۱۰	۱۱	۳	۵
		درصد فراوانی	۳/۳	۳۳/۳۳	۳۶/۷	۱۰	۱۶/۷
	سؤال ۲۰	فراوانی	۱	۵	۱۲	۸	۴
		درصد فراوانی	۳/۳	۱۶/۷	۴۰	۲۶/۶۷	۱۳/۳۳
	سؤال ۲۱	فراوانی	۱	۲	۱۴	۸	۵
		درصد فراوانی	۳/۳	۶/۷	۴۶/۷	۲۶/۷	۱۳/۳
پذیرش انگیزشی	سؤال ۲۲	فراوانی	۲	۵	۷	۱۵	۱
		درصد فراوانی	۶/۷	۱۶/۷	۲۳/۳	۵۰	۳/۳
	سؤال ۲۳	فراوانی	-	-	۵	۱۷	۸
		درصد فراوانی	۰	۰	۱۶/۷	۵۶/۷	۲۶/۷
	سؤال ۲۴	فراوانی	-	-	۶	۱۶	۸
		درصد فراوانی	۰	۰	۱۰	۵۳/۳۳	۲۶/۶۷
سؤال ۲۵	فراوانی	۱	۹	۷	۱۱	۲	
	درصد فراوانی	۳/۳	۳۰	۲۳/۳	۳۶/۷	۶/۷	

جدول (۸) جدول توزیع فراوانی مربوط به سؤالات پذیرش دانشگاه برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی

پذیرش	توزیع فراوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
سیاسی	فراوانی	۵	۳۶	۲۵	۱۳	۱۱
	درصد فراوانی	۵/۵۶	۴۰	۲۷/۷۸	۱۴/۴۴	۱۲/۲۲
مدیریتی	فراوانی	۵	۲۲	۴۴	۳۴	۱۵
	درصد فراوانی	۴/۱۷	۱۸/۳۳	۳۶/۶۷	۲۸/۳۳	۱۲/۵
انگیزه‌ای	فراوانی	۱	۹	۱۸	۴۴	۱۸
	درصد فراوانی	۱/۱	۱۰	۲۰	۴۸/۸۸	۲۰

۶- نتیجه‌گیری و بحث

بر اساس یافته‌های این تحقیق شرایط و عوامل مقدمه استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی یعنی توانایی، اختیار و پذیرش در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل وجود داشته است و به عنوان مانع نبوده‌اند و زیرساخت‌ها و بسترهای لازم از جمله سیستم حسابداری تعهدی در دانشگاههای علوم پزشکی اجرا می‌شود و با توجه به اینکه در راستای برنامه چهارم (بند الف ماده ۴۹) دانشگاهها را ملزم به اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی نموده است، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل باید در استقرار هر چه سریعتر یک نظام بودجه‌ریزی عملیاتی موفق که بتواند راه‌گشایی برای نشان دادن مفهوم مالی برنامه‌ها بر مبنای کارائی، اثربخشی و همچنین شناساندن منابع مورد نیاز اجرای برنامه‌ها و به دست آوردن معیارهای سنجش و کنترل باشد، تلاش نماید که در این راستا پیشنهادهایی به شرح ذیل عنوان می‌گردد:

- ۱) استقرار سیستم هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت (ABC) در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل.
- ۲) در تهیه بودجه سالانه شرکت ارقام بهای تمام شده (عملکرد) با استانداردهای مربوطه تطبیق داده شود.
- ۳) فعالیت‌ها و برنامه‌های اولویت‌دار و غیرضروری از هم تفکیک شود.
- ۴) مهندسی مجدد فعالیت‌ها ضروری است تا تعادل بین قیمت تمام شده هر فعالیت و بودجه برقرار شود.
- ۵) استفاده از سیستم جامع مالی به روش حسابداری تعهدی با اعمال و اجرای استانداردهای حسابداری در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل.

۶) تهیه سیستم‌های سخت افزاری و نرم افزاری مربوط به امور مالی و بودجه‌ریزی عملیاتی و بومی‌سازی نرم افزارهای موجود متناسب با شرایط مربوطه و کشور.

۷) پیگیری‌های قانونی در پیاده‌سازی بودجه‌بندی بر مبنای فعالیت توسط دستگاه‌های نظارتی، مسئولین و مجریان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل.

۸) استفاده از دستورالعمل‌های اجرایی، فرم‌ها و استانداردهای بودجه‌بندی عملیاتی در تهیه بودجه سالانه شرکت توسط کارشناسان مربوطه

۹) تعریف دقیق نتایج و ستاده‌ها و شاخص‌های اندازه‌گیری عملکرد مورد انتظار دانشگاه.

۱۰) برگزاری دوره‌های آموزشی گسترده سطوح مختلف مدیران و کارشناسان سازمان در راستای آشنایی با مفاهیم و توانمندسازی نیروی انسانی مرتبط به بودجه‌بندی عملیاتی، این آموزش باید همه جانبه و فراگیر، کاربردی و مستمر باشد.

۱۱) استفاده از منابع انسانی کارآمد و متخصص در امر بودجه‌بندی عملیاتی.

۱۲) واحد جداگانه‌ای برای سنجش عملکرد کلی دانشگاه علوم پزشکی بابل و واحدهای تابعه تشکیل گردد و اطلاعات این واحد در تصمیم‌گیری‌های دانشگاه منظور گردد.

۱۳) استفاده از برنامه‌های استراتژیک و نظام جامع اطلاعات مدیریتی برای برآورد نیازهای مدیریتی، نظارت و گزارش‌دهی متناسب.

۱۴) تأکید مدیران ارشد دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل در بودجه‌بندی عملیاتی و ضابطه‌مند نمودن و ممانعت از قدرت چانه‌زنی در تخصیص منابع اثرگذار.

۱۵) قوانین و رویه‌های اداری موجود باید به فراخور نیازمندیهای بودجه عملیاتی اصلاح گردند.

- نظام بودجه‌ریزی عملیاتی در دستگاههای اجرایی کشور». فصلنامه تحقیق‌های تجربی حسابداری مالی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، دوره ۱، شماره ۱، صص ۵۰-۳۲.
- * پناهی، علی، (۱۳۸۴)، بودجه‌ریزی عملیاتی (مفاهیم و الزامات)، فصلنامه مجلس و تحقیق مرکز تحقیق‌های مجلس شورای اسلامی، دوره ۳، شماره ۴۷، ص ۱۱.
- * پورزمانی، زهرا، بابک نادری، (۱۳۹۱)، «بررسی موانع استقرار بودجه عملیاتی در سازمان‌های مناطق آزاد تجاری-صنعتی ایران». فصلنامه حسابداری سلامت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی فارس، دوره اول، شماره ۱، صص ۱۶-۱.
- * حضوری، محمد جواد، سید مهدی مقرب و علی جنتی، (۱۳۸۹)، «شناسایی الزامات استقرار بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور». مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس بین‌المللی بودجه‌ریزی عملیاتی، تهران: گروه مشاوران پنکو، ۱۶ مرداد.
- * دانش فرد، کرم‌اله، صفدر شیرواند، (۱۳۹۱)، «موانع استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در حوزه درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی». مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان، دوره ۱۴، شماره ۲، صص ۹۶-۹۰.
- * زینالی، مهدی، حیدر محمدزاده و محمد خوشه گل گروسی (۱۳۹۳)، «بررسی تأثیر سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی بر عملکرد بانک کشاورزی با استفاده از مدل BSC». مجموعه مقالات ششمین کنفرانس بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد، تهران: پژوهشکده مدیریت سازمانی نوین خیره، ۱۱-۱۲ خرداد.
- ۱۶) برگزاری جلسات توجیهی با واحدهای عملیاتی در خصوص خرج کرد بودجه هزینه‌های مرتبط با آن و برقراری نظام کنترل بودجه‌های مصوب و کارائی هزینه‌های مرتبط.
- ۱۷) برقراری سیستم نظرسنجی از واحدها در زمان تأمین اعتبار و تخصیص بودجه مربوط به آنها.
- ۱۸) طرح‌های تشویقی و تنبیهی برای عملکرد مناسب یا نامناسب در اجرای برنامه‌های مصوب.
- ۱۹) اختیارات لازم برای اجرای بودجه عملیاتی به دانشگاه علوم پزشکی بابل از جانب سازمانهای بالادستی باید واگذار گردد.
- ۲۰) اختیارات لازم برای استفاده از اطلاعات عملکرد در تصمیم‌گیری‌ها به مدیران دانشگاه واگذار گردد.
- ۲۱) بازنگری در اهداف کمی وظایف مختلف سازمان و شاخص‌های ارزیابی عملکرد با مشارکت کلیه واحدها و دفاتر درگیر جهت کاربردی شدن اهداف کمی و شاخص‌های ارزیابی در فرم‌های گزارش عملکرد.
- ۲۲) تدوین برنامه‌های راهبردی و به تبع آن برنامه‌های میان مدت و کوتاه مدت و تجدید ساختار دانشگاه متناسب با بودجه‌ریزی عملیاتی.
- ۲۳) تعامل هر چه بیشتر نهادها و سازمان‌ها به خصوص وزارت اقتصاد و دارایی برای استقرار بودجه‌بندی عملیاتی در کشور.

فهرست منابع

- * باباجانی، جعفر، (۱۳۸۷)، «نقش حسابداری و حسابرسی در استقرار نظام بودجه‌ریزی عملیاتی». دومین کنفرانس بین‌المللی بودجه‌ریزی عملیاتی، تهران: گروه مشاوران پنکو، ۱۹-۱۸ اردیبهشت.
- * باباجانی، جعفر، مهدی رسولی، (۱۳۹۰)، «شناسایی موانع و مشکلات موجود در استقرار

«مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی بودجه‌ریزی عملیاتی، تهران: گروه مشاوران پنکو، ۲۲-۲۳ فروردین».

- * Andrews, M. (2004). "Authority, Acceptance, Ability and Performance-Based Budgeting Reforms", *The International Journal of Public Sector Management*, Vol. 17, No. 4, pp. 332-344.
- * Diamond, j. (2002). "Performance budgeting-is accrual accounting required?", *IMF Working paper*, Vol. 2, No. 240, pp. 1-30.
- * Frow, N. & D. Marginson, O. Stuart, (2010), "Continuous Budgeting: Reconciling Budget Flexibility With Budgetary Control", *Accounting Organization and Society*, Vol. 35, No. 4, pp. 444-461.
- * Fultin, C. (1999). "State and Local Government Performance: it's Time to Measure up!". *The Government Accountants Journal*, Vol. 48, No. 1, pp. 6-40.
- * Jordan, M. M. & M. M. Hackbart, (1999), "Performance Budgeting and Performance Funding in the States: A States Assessment", *Public budgeting & finance*, Vol. 19, No. 3, pp. 68-88.
- * Jordan, M. M. & M. M. Hackbart, (2005), "The Advantage Of Using Operational Budgeting On Governmental Organization", *Management Science Letters* Vol. 2, No. 1, pp. 101-106.
- * Kettl, D. (1992). *Deficit Politics*. NewYork: Macmillan Publishing.
- * King, R. & P. M. Clarkson. & S. Wallace., (2010). "Budgeting practices and performance in small healthcare businesses", *Management Accounting Research*, 21(1), pp. 40-55.
- * McGill. R. (2001), "Performance budgeting", *The International Journal of Public Sector Management*, Vol. 14, No. 5, pp. 376-390.
- * Melkers, J. & K. Willoughby, (1998), "The state of the state: Performance-Based Budgeting Requirements in Forty-Seven out of Fifty", *Public Administration Review*, Vol. 58, No. 1, pp. 66-73.
- * OECD, "Budgeting for result: perspectives on Public expenditure management", (1995), Paris.
- * Ramadhan, S., (2009), "Budgetary Accountinh and Reporting Practices in Bahrini Governmental Units", *International*

- * ساکتی، پرویز، احمد سعیدی، (۱۳۸۸)، « چالش ها و راهکارهای بکارگیری شاخص‌های عملکردی در بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه‌های دولتی ایران». مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین المللی بودجه‌ریزی عملیاتی، تهران: گروه مشاوران پنکو، ۱۷-۱۸ تیر.
- * طاهرپور کلانتری، حبیب الله، کرم الله دانش فرد و رضایی فرهاد دزگی، (۱۳۹۰)، « شناسایی عوامل مؤثر بر استقرار قانون بودجه عملیاتی در سازمانهای دولتی». فصلنامه علمی تحقیقی برنامه و بودجه مؤسسه عالی آموزش و تحقیق مدیریت و برنامه‌ریزی، دوره ۲، شماره ۱، صص ۳۱-۵۶.
- * فروغی، داریوش، محمد حقیقی پراپری و امیر رسانیان، (۱۳۹۱)، «امکان سنجی اجرای روش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت در بودجه‌بندی عملیاتی دستگاه‌های دولتی(مطالعه موردی: دستگاه‌های دولتی استان اصفهان)». فصلنامه حسابداری سلامت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی فارس، دوره ۱، شماره ۱، صص ۴۷-۶۲.
- * قدیم‌پور، جواد، علی طریقی، (۱۳۸۸)، « بودجه‌ریزی عملیاتی و حسابرسی عملیاتی ». فصلنامه دانش حسابرسی دیوان محاسبات کشور، دوره ۲، شماره ۲۸، صص ۵۹-۶۸.
- * مشایخی، بیتا، محمد عبدزاده کنفی و امید فرجی، « بررسی امکان سنجی طراحی و استقرار بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه‌های دولتی ایران (مطالعه موردی دانشگاه تهران)»، فصلنامه علمی تحقیقی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت ، سال سوم ، شماره ۹، انجمن حسابداری مدیریت ایران .
- * ویانچی، امیر، (۱۳۸۶)، « بررسی روند بودجه ریزی عملیاتی از دیدگاه اقتصاد سلامت

- Business Review, Vol. 18, No. 2 , pp. 168-183.
- * Schick, A. (1990). "Budgeting for result: recent Development in Industrialized Countries", Public Administer Review, Vol. 50, No. 1, pp. 26-34.
 - * Schick, A. (2007), "Performance budgeting and accrual budgeting: Decision rules or analytic tools? ", OECD Journal on Budgeting, Vol. 7, No. 2, pp. 109-138.
 - * United States General Accounting Office,(1999). Performance Budgeting: Initial Experiences under the Results Act in Linking Plans with Budgets. Washington.
 - * World bank, (1998). Public Expenditure Management Hand book, The World bank Washington D.C.
 - * Xavier, J. A. (1998), "Budget Reform in Malaysia and Australia Compared", Public Budgeting and Finance, Vol. 18, No. 1, pp. 99-118

یادداشت‌ها

- ¹. Diamond
- ². Schick
- ³. OECD
- ⁴. World bank Washington
- ⁵. Kettl
- ⁶. Fultin
- ⁷. Melkers
- ⁸. Willoughby
- ⁹. Andrews
- ¹⁰. Xavier
- ¹¹. United States General Accounting Office
- ¹². Frow et al.
- ¹³. King et al.
- ¹⁴. Ramadhan
- ¹⁵. Jordan & Hackbart
- ¹⁶. McGill